

Тақриз

ба рисолаи номзадии Саидова Чамила Сибгатуллоевна дар мавзӯи «Диалектизмҳо ва хусусиятҳои услубии онҳо дар асарҳои Абдулҳамид Самад» барои дарёфти дараҷаи илмӣи номзади илми филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01- Забони тоҷикӣ.

Дар таҳқиқи танзим ва устувор сохтани меъёрҳои забони адабии муосир осори мансур, маҳсусан, офаридаҳои устодони каломӣ бадеъ маводӣ бештарро дар ихтиёри наҷӯҳандагон воғузур мекунад. Ҳамаи нахлуҳои ҳаёти мардум ба пуррагӣ маҳз дар чаҳорҷуби насер инъикоси бадеии худро пайдо мекунад ва нуктаи мазкур барои тановати забони адабии як миллати воҳид хеле муҳим ба назар мерасад. Ин нукта низ сазовори таъкид аст, ки дар осори мансур ба таври дақиқ гуногундани ҳамаи хостаҳои забони адабӣ аз як адиб донишу таҷрибаи фарох, густурдагии назар, нозукбинӣ, мантиқи баёну нигорини, огоҳии комил аз адабиёти пешину муосирро тақозо мекунад. Осори донишманду суҳанвари заҳматпешае чун Абдулҳамид Самад дар ин замина бештар аз ҳама дархури таваҷҷуҳу сазовори наҷӯҳишу пайравист.

Дар рисолаи Саидова Ч.С. “Диалектизмҳо ва хусусиятҳои услубии онҳо дар асарҳои Абдулҳамид Самад” диалектизмҳо чун як бахши ҷудонапазири луғати забони асари бадеӣ дар иртибот бо вичағҳои услубӣ, маъноӣ, мавзӯӣ ва эмотсионалианон таҳқиқ карда шудаанд. Раванди вуруди услубҳои лаҳҷавӣ ба забони адабӣ қатъ намеёбад, зеро забони адабӣ ҳанӯз ба хотири мукамал сохтани меъёрҳои дохилии худ ба вожаҳои лаҳҷавӣ ниёз дорад.

Таъсири мутақобилаи забони адабӣ ва лаҳҷаҳои маҳаллӣ, ки ду шохан баробарҳукуки як забон - забони миллӣ маҳсуб меёбад, дар ҳама даври замон гоҳ ба охирагӣ ва гоҳ босуръат идома дорад. Ниёзи забони адабӣ маҳз ҳамон вақт бароварда мешавад, ки диалектизмҳо дар муоширати мардум хусусияти оммавӣ касб кунанд ва ҷоҳои холини луғати онро пур созанд. Ин амал, пеш аз ҳама тавассути адабиёти бадеӣ метавонад амҷом назирад, зеро адабиёти бадеӣ дар бобати умумӣ намудани диалектизмҳо, ки дар ҳаёти иҷтимоӣ фарҳангии ҷомеа зарурат пайдо мекунад, аз омилҳои асосӣ ба ҳисоб меравад. Аҳли калам ба хотири пурра кушодани вазъи иҷтимоӣ сиёсии замон, нишон додани характеру хислати қаҳрамонҳо, фардӣ намудани нутқи онҳо, муассир ба тасвир гирифтани ҳодисаҳо ҳамеша аз диалектизмҳо, ки дар лаҳҷаи худ ва лаҳҷаи персонажҳо роиҷанд, истифода мекунанд.

Дар муқаддимаи кор муаллиф дар бораи муҳимии мавзӯи рисола, дараҷаи омӯзиши он, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, усули таҳқиқ,

навоарин бархоста аз таҳкикот, ахамияти назариявнӣ амалӣ, нуктаҳои муҳими рисола, татбиқи натиҷаҳои таҳкикот ва сохтори рисола маълумот медиҳад.

Рисола аз муқаддима, се боб, хулоса ва номгӯи адабиёт иборат мебошад.

Муаллифи рисола боби якумро “Зарурати истифодаи диалектизмҳо дар асарҳои бадеӣ” ном гузошта, дар он роҷеъ ба анвои диалектизмҳо, мақсади адибон аз истифодаи диалектизмҳо дар асарҳои бадеӣ, вазифаи онҳо, роҳҳои муайян намудани ин навъи вожаҳо аз матн, омӯшҳои маънидои диалектизмҳо сухан рондааст, ки он аз 5 фасл иборат аст.

Фасли аввали боб “Зарурати истифодаи диалектизмҳо дар асарҳои бадеӣ” ном дорад, оид ба нуктаи назари забоншиносони русу тоҷик дар ин бобат баҳс менамояд. Муаллиф таъкид менамояд, ки диалектизмҳо дар ду маврид таҳқиқи луғати лаҳҷаҳо ва омӯзиши забони асари бадеӣ қарор мегиранд, онҳоро лаҳҷаҳо як вазифа, вале дар услуби бадеӣ вазифаи дигар доранд.

Дар фасли дуюми боби аввал “Хелҳои диалектизм” муаллиф роҷеъ ба таҳқиқоти олимони русу тоҷик ва ақидаҳои онҳо оид ба хелҳои диалектизм маълумот медиҳад.

Дар фасли сеюм, чорум ва панҷуми ин боби рисола муаллиф бо мисолҳо хусусиятҳои истифодаи диалектизм ва ҷирмати забони асари бадеиро ба забони зиндаи халқ нишон додааст.

Дар боби дуюм, ки “Диалектизмҳои лексикӣ хосса дар асарҳои А.Самад” ном дорад, муаллиф оид ба ҷой ва мавриди истифодаи диалектизмҳо дар асарҳои нависанда, тобишҳои маъноно услубии онҳо сухан ронда, онҳоро ба ду гурӯҳ ҷудо кардааст: 1) диалектизмҳои хоссаи фароҳистеъмор (ба монанди тупӣ (тоқӣ, қалаиши), ҳадаха (шиғобон, саросема), аргӯшт (рақс), тентак (маҳмадоно, ҳавобаланд), рӯжд (ҳамвор), пучала (пажмурда); 2) диалектизмҳои маҳдудистеъмор: ба монанди парпанак (шодӣ, хурсандӣ), юф (соҳибмансаб), гиз қардан (аз гояги қазаб қандон қондан), баҳчи (ҷаро, барои ҷӣ) ва ғ.

Дар боби сеюм, ки “Диалектизмҳои лексикӣ-семантикӣ ва этнографӣ дар асарҳои Абдулҳамид Самад” номгузори шудааст, муаллиф ду навъи диалектизмро ба гурӯҳҳо ҷудо намуда, шарҳ додааст, ба монанди локӣ (миёнбанд), чебак (қисса), гаштак (харифона бо навбат зиддат тақкил қардани ҳамдехагон) ва ғ.

Дар ин боб диалектизмҳо дар доираи категорияҳои лексикологӣ баррасӣ шуда, хусусиятҳои лексикӣ-семантикӣ, паҳлуҳои этнографии онҳо шарҳу тавзеҳ ӯфтаанд.

Дар хулоса муаллиф аз он ҷумла кайд кардааст, паҳчаҳои маҳаллӣ барои забони адабӣ чун як сарчашмаи пурсарвату муътамад хизмат намуда, таркиби луғавии онро ҳамеша бо вожаву ибораҳои нав таъмин месозанд.

Дар рисола баъзе норасоҳои техникӣ ва иштибоҳоти услубӣ ба назар мерасанд, вале онҳо дар маҷмӯъ арзиши баланди рисоларо коста намесозанд.

Рисолаи номзоди Саидова Ҷамила Сибгатуллоевна дар мавзӯи «Диалектизмҳо ва хусусиятҳои услубии онҳо дар асарҳои Абдулҳамид Самад» кори мустакилу пурра анҷомёфта буда, барои рушди забоншиносии тоҷик, аз ҷумла, шеваишиносӣ ва услубшиносӣ саҳми муносиб мегузорад. Рисолаи Саидова Ҷ.С. ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавриди рисолаҳои номзадӣ ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи ҷумҳурии номзоди илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01-Забони тоҷикӣ мебошад.

Калонова М.Ҷ., номзоди илми филология,
омӯзгори кафедраи забони тоҷикии
ДДТТ ба номи Абӯалӣ ибни Сино

Имзони	Калонова М.Ҷ.ро
ТАСДИҚ МЕНАМОЯМ:	
Сардори шӯъбаи кадрҳо	
" 26 10 2013с	

